

per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, potest contrahere cum ea. Ergo cum ea non habuit aliquam propinquitatem quae matrimonium impediret.

5. Praeterea, cognatio spiritualis in nullam personam transit quae non possit ad aliquod sacramentum tenere, vel suscipere; unde in non baptizatum non transit. Sed mulier non potest adoptare, ut ex dictis patet. Ergo cognatio legalis non transit a viro in uxorem.

4. Praeterea, cognatio spiritualis est fortior quam legalis. Sed spiritualis cognatio non transit in nepotem. Ergo nec legalis.

Sed contra plus concordat cognatio legalis cum carnis conjunctione vel propagatione quam spiritualis. Sed spiritualis transit in alteram personam modis praedictis, ut dictum est. Ergo et legalis.

Solutio. Respondeo dicendum, quod triplex est legalis cognatio. Prima quasi descendens, quae contrahitur inter patrem adoptantem et filium adoptatum, et filium filii adoptivi, et nepotem, et sic deinceps. Secunda quae est inter filium adoptatum et filium naturalem. Tertia per modum ejusdem affinitatis, quae est inter patrem adoptantem et uxorem filii adoptati, vel e converso inter filium adoptatum et uxorem patris adoptantis. Prima ergo cognatio et tertia perpetuo matrimonium impediunt; secunda autem non nisi quamdiu in potestate manet patris adoptantis; unde mortuo patre, vel filio emancipato, potest contrahi inter eos matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod per generationem spirituales non trahitur filius extra potestatem patris, sicut fit per adoptionem; et sic filius spiritualis manet filius utriusque simul, non autem filius adoptivus; et ideo non contrahitur aliqua propinquitas inter patrem adoptantem et matrem vel patrem naturalem, sicut erat in cognatione spirituali.

Ad secundum dicendum, quod cognatio legalis impedit matrimonium propter cohabitationem; et ideo quando solvitur necessitas cohabitationis, non est inconveniens si praedictum vinculum non maneat, sicut quando fuerit extra potestatem ejusdem patris. Sed pater adoptans et uxor ejus semper quamdam auctoritatem retinent super filium adoptatum et uxorem ejus; et propter hoc, vinculum manet inter eos.

Ad tertium dicendum, quod etiam mulier ex concessione principis adoptare potest; unde etiam in ipsam potest transire cognatio legalis. Et praeterea causa quare cognatio spiritualis non transit in non baptizatum, non est quia (1) non potest tenere ad sacramentum, sed quia non est alicujus spiritualitatis capax.

Ad quartum dicendum, quod per cognationem spirituales filius non ponitur in potestate et cura patris spiritualis, sicut in cognatione legali. Oportet enim quod quidquid est in potestate filii, transeat in potestatem patris adoptantis; unde adoptato patre adoptantur filii et nepotes, qui sunt in potestate adoptati.

QUAESTIO III.

Deinde quaeritur de secundis nuptiis; et circa

(1) Al. et praeterea non est causa quare cognatio spiritualis non transit in baptizatum, non quia etc.

hoc quaeruntur duo: 1.º utrum sint licitae; 2.º utrum sint sacramentales.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum secundae nuptiae sint licitae.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod secundae nuptiae non sint licitae. Quia iudicium de re debet esse secundum veritatem. Dicit enim Chrysostomus (Auctor Oper. Imperf. in Matth., hom. 29), quod secundum virum accipere, secundum veritatem est fornicatio: quae non est licita. Ergo nec secundum matrimonium.

2. Praeterea, omne quod non est bonum, non est licitum. Sed Ambrosius dicit (tract. de viduis), quod duplex matrimonium non est bonum. Ergo non est licitum.

3. Praeterea, nullus arceri debet ne intersit illis quae sunt honesta et licita. Sed sacerdotes arcentur ne intersint secundis nuptiis, ut in littera patet. Ergo non sunt licitae.

4. Praeterea, nullus reportat poenam nisi pro culpa. Sed pro secundis nuptiis aliquis reportat irregularitatis poenam. Ergo non sunt licitae.

Sed contra est quod Abraham legitur secundas nuptias contraxisse: Gen. 25.

Praeterea, 1 Tim. 5, 14, dicit Apostolus: *Volo autem juniores, scilicet viduas, nubere, filios procreare.* Ergo secundae nuptiae sunt licitae.

Solutio. Respondeo dicendum, quod vinculum matrimoniale non durat nisi usque ad mortem, ut patet Rom. 7; et ideo moriente altero conjugum, vinculum matrimoniale cessat. Unde propter praecedens matrimonium non impeditur aliquis a secundo, mortuo conjugo, et sic non solum secundae, sed tertiae, et sic deinceps nuptiae sunt licitae.

Ad primum ergo dicendum, quod Chrysostomus loquitur quantum ad causam quae aliquando solet ad secundas nuptias incitare, scilicet concupiscentiam, quae etiam ad fornicationem incitat.

Ad secundum dicendum, quod matrimonium secundum dicitur non esse bonum, non quia sit illicitum, sed quia caret illo honore significationis qui est in primis nuptiis, ut sit una unius, sicut est in Christo et Ecclesia.

Ad tertium dicendum, quod homines divinis de diti non solum ab illicitis, sed etiam ab illis quae habent aliquam turpitudinis speciem arcentur; et ideo etiam arcentur a secundis nuptiis, quae carent honestate quae erat in primis.

Ad quartum dicendum, quod irregularitas, sicut supra dictum est, dist. 29, quaest. 3, art. 1, non semper inducitur propter culpam, sed propter defectum sacramenti; et ideo ratio non est ad propositum.

ARTICULUS II.

Utrum secundum matrimonium sit sacramentum.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod secundum matrimonium non sit sacramentum. Qui enim iterat sacramentum, facit ei injuriam. Sed nulli sacramento facienda est injuria. Ergo si secundum matrimonium esset sacramentum, nullo modo esset iterandum.

2. Praeterea, in omni sacramento adhibetur a-

liqua benedictio. Sed in secundis nuptiis non adhibetur, ut in littera dicitur. Ergo non fit ibi aliquod sacramentum.

3. Praeterea, significatio est de essentia sacramenti. Sed in secundo matrimonio non salvatur significatio matrimonii; quia non est una unius, sicut Christus et Ecclesia. Ergo non est sacramentum.

4. Praeterea, unum sacramentum non impedit a susceptione alterius. Sed secundum matrimonium impedit a susceptione ordinis. Ergo non est sacramentum.

Sed contra, coitus in secundis nuptiis excusatur a peccato, sicut etiam in primis. Sed per tria bona conjugii excusatur matrimonialis coitus, quae sunt fides, proles et sacramentum. Ergo secundum matrimonium est sacramentum.

Praeterea, ex secunda conjunctione viri ad mulierem non sacramentali, non contrahitur irregularitas, sicut patet de fornicatione. Sed in secundis nuptiis contrahitur irregularitas. Ergo sunt sacramentales.

Solutio. Respondeo (1) dicendum, quod ubicumque inveniuntur illa quae sunt de essentia sacramenti, illud est verum sacramentum; unde cum in secundis nuptiis inveniuntur omnia quae sunt de essentia sacramenti, quia debita materia quam facit personarum legitimitas, et debita forma, scilicet expressio consensus interioris per verba; constat etiam quod secundum matrimonium est sacramentum sicut primum.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc intelligitur de sacramento quod inducit effectum perpetuum: tunc enim si iteratur sacramentum, datur intelligi quod primum non fuit efficax; et sic fit primo injuria, sicut patet in omnibus sacramentis quae imprimunt characterem. Sed illa sacramenta quae habent effectum non perpetuum, possunt iterari sine injuria sacramenti, sicut patet de poenitentia. Et quia vinculum matrimoniale tollitur per mortem, nulla fit injuria sacramento, si mulier post mortem viri iterato nubat.

Ad secundum dicendum, quod secundum matrimonium quamvis in se consideratum sit perfectum sacramentum, tamen in ordine ad primum consideratum habet aliquid de defectu sacramenti, quia non habet plenam significationem, cum non sit una unius, sicut est in matrimonio Christi et Ecclesiae; et ratione hujus defectus benedictio a se-

(1) Al. ulterius dicendum.

DISTINCTIO XLIII.

De resurrectionis et iudicii conditione.

Postremo de conditione resurrectionis, et modo resurgentium, nec non de iudicii et misericordiae qualitate breviter disserendum est. Omnibus quaestionibus quae de hoc re moveri solent, satisfacere non valeo: resurrectorum tamen carnem omnium quemcumque nati sunt atque nascentur, et mortui sunt et morientur, nullatenus ambigere debet Christianus. Ait enim Isaias (cap. 26, 19): Resurgent mortui, et resurgent qui erant in sepulchris; et Apostolus (1 Thess. 4, 12): « Nolumus vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et ceteri qui spem non habent » (scilicet resurrectionis). Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui residui sumus, non praevienimus eos qui dormierunt: quoniam ipse Dominus in-

candis nuptiis subtrahitur. Sed hoc est intelligendum, quando secundae nuptiae sunt secundae et ex parte viri et ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum. Si enim virgo contrahat cum illo qui habuit aliam uxorem, nihilominus nuptiae benedicuntur; salvatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias: quia Christus, etsi unam Ecclesiam sponsam habeat, habet tamen plures personas desponsatas in una Ecclesia; sed anima non potest esse sponsa alterius quam Christi, quia cum daemone fornicatur, nec est ibi matrimonium spirituale; et propter hoc quando mulier secundum nubit, nuptiae non benedicuntur propter defectum sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod significatio perfecta invenitur in secundo matrimonio secundum se considerato, non autem si consideretur in ordine ad praecedens matrimonium; et sic habet defectum sacramenti.

Ad quartum dicendum, quod secundum matrimonium impedit sacramentum ordinis quantum ad id quod habet de defectu sacramenti, et non in quantum est sacramentum.

Expositio textus.

Omnes quos in poenitentia accepimus, ita nostri filii sunt ut in baptismo suscepti: non ratione alicujus cognationis, sed propter periculum evitandum, ut dictum est.

Paschalis vero secundus post compaternitatem genitos copulari prohibet. Illa prohibito nunc locum non habet; magis enim fuit propter quamdam honestatem quam propter aliquod vinculum.

Si quis suae spiritualis commatris filiam fortuito . . . duxerit, maturiori sercato consilio habeat. Hoc ideo dicitur, quia spiritualis cognatio ad filium spirituales transit a patre in filium naturalem, quia omnes filii naturales spiritualis patris sunt et fratres spirituales; non autem respectu patris: patri enim spirituali non fiunt filii spirituales filii naturales matris, nec e converso.

Quia vero piaculare flagitium commisit qui duas bis commatris vel sororibus nupsit, magna poenitentia debet ei injungi. Hoc est intelligendum, quando una illarum est facta commater alteri, postquam uxor ejus est matrimonio consummato, et per actum proprium: alias enim prohibetur, ut dictum est.

De voce tubae.

« jussu et in voce Archangelii et in tuba Dei descendet de caelo, et mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur » cum illis in nubibus obviam Christo in aera; et sic semper » cum Domino erimus. « His verbis et veritas resurrectionis et causa, atque ordo resurrectionis praedictissime insinuat.

Causa enim resurrectionis mortuorum erit vox tubae, quae in adventu judicis ab omnibus audietur, et eorum virtute excitabuntur mortui, et de monumentis resurgent. Unde Propheta (Psalm. 67, 34): « Dabit vocem virtutis, » id est effectum resuscitandi mortuos. Et Joannes Evangelista (cap. 28): « Venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt,

« audient vocem Filii Dei et procedent qui bona fecerunt, » in resurrectionem vitae; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii. « Si vero quaeritur, cuius vel qualis erit vox illa, Apostolus dicit, quod erit Archangeli, id est ipsius Christi, qui est Princeps Angelorum. Vel vox erit ali-cuius vel plurium Angelorum. Eademque dicitur tuba, quia erit manifesta; et novissima, quia post eam non erit alia. Haec tuba, ut ait Augustinus (epistola 120 ad Honoratum, cap. 54), est clamor de quo dicitur in Evangelio (Matth. 28, 6): « Media nocte clamor factus est: ecce sponsus venit, » exte obviam ei. « Tubae nomine aliquod evidens et praeclearum signum intelligitur; quod vox Archangeli et tuba Dei ab Apostolo dicitur; et in Evangelio vox Filii Dei, et clamor appellatur: quod signum mortui audient, et resurgent.

De media nocte.

Media autem nocte dicitur venturus, ut ait Augustinus (ubi supra), non pro hora temporis, sed quia tunc veniat, cum non speratur. Media ergo nocte, scilicet cum valde obscurum erit, id est occultum, venit dies enim Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Potest tamen non incongrue intelligi mediae nocte tempore venturus: quia, ut ait Cassiodorus (super Psal. 118), hoc tempore promigenia Aegypti percussa sunt (Exod. 12), quando etiam sponsus venturus est. Pluribus etiam locis contestantur auctores, quod adventus Christi dicitur dies Domini, non pro qualitate temporis, sed rerum: quia tunc cogitationes et consilia singulorum patebunt. Unde in Daniele (cap. 7, 9): « Vetustus dierum sedit, et libri aperti sunt coram eo. » Libri sunt conscientiae singulorum, quae tunc aperientur eis vel aliis, et tunc implebitur: « Nihil occultum quod non reveletur. » (Matth. 10, 26). Adveniente autem summo iudice, non solum aëris tenebrae illuminabuntur, sed abscondita cordium manifestabuntur. Virtute ergo divina fiet ut cuique opera sua bona vel mala cuncta in memoriam revocentur, et mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuset vel excuset hominem conscientia, eaque teste damnetur vel salvetur.

De memoria electorum, si tunc praecedentia mala teneant.

Hic quaeritur, utrum electis tunc adsit memoria praecedentium malorum, sicut bonorum. Quaedam auctoritates videntur tradere, bonos non habituros tunc memoriam praecedentium malorum, id est peccatorum vel tormentorum. Ait enim Isaias (cap. 55, 17): « Ego ero caelos novos et terram novam: et non erunt in memoria priora, et non ascendent super cor; sed gaudebitis in aeternum. » Item (ibid. 16): « Oblivioni traditae sunt angustiae priorae, et absconditae ab oculis nostris. » Quae de futuro exponens Hieronymus ait: « Oblivioni tradentur priora mala, quia forsitan in futuro » pristiniae conversationis memoria omnino delebitur, succedentibus bonis aeternis, ne sit pars malorum prioris angustiae memorari. » Sed haec et similia possunt accipi sicut non excludant memoriam praecedentium malorum, sed ex ea molestiam et laesione amoveant. Non enim eorum memoria sanetos contristabit, vel eorum beatitudinem obscurabit, sed gratiores Deo reddet. Unde super Psal. 88, ait Gregorius (1): « Quomodo in aeternum misericordias Domini canit qui miseriae non meminit? Quomodo autem plena beati-tudo, si memoria reatus mentem tangit? Sed saepe facti

(1) Nempe in Glossa super illud: *Misericordias Domini in aeternum cantabo*, ubi nomine Cassiodori refertur, sed ex Gregorio sumptum est lib. 4 Moral., cap. 51 (*Ex edit. P. Nicolai*).

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de sacramentis quae pertinent ad Ecclesiam praesentem statum, in parte ista incipit determinare de his quae pertinent ad Ecclesiam ultimum terminum, scilicet de resurrectione, et de remuneratione. Dividitur ergo haec pars in duas: in prima parte determinat ea quae pertinent ad corporum resurrectionem; in secunda

« tristium meminimus, et sani dolorum meminimus sine dolore, et inde amplius laeti et grati sumus » Ex his apparet quod si priorum malorum memoriam sancti habebunt in futuro, non eis tamen erit ad poenam, vel gloriae derogationem, sed ad gratiarum actionem. Si vero quaeritur, utrum peccata quae fecerunt electi, procedant tunc in notitiam omnium, sicut mala damnandorum omnibus erunt nota; non legi hoc expressum in Scriptura. Unde non irrationabiliter putari potest, peccata hic per poenitentiam teata et deleta, illic etiam legi alibi; alia vero eunctis proparari.

De his qui vivi reperientur.

Quaeri solet, utrum illi quos vivos inveniet Christus, nunquam omnino morituri sint, an ipso temporis puncto quo rapiuntur obviam Christo, ad immortalitatem mira celeritate sint transiituri. Non enim dicendum est fieri non posse ut dum per aërem in sublime portantur, in illo spatio et moriantur et reviviscant. Ad hunc autem sensum quo aestimamus illos in parvo spatio et passuros mortem et accepturos immortalitatem, Apostolus nos urgere videtur ubi dicit (1 Corinth. 15, 21): « Omnes in Christo vivificabuntur; » et alibi (ibid. 56): « Quod seminas non vivificatur nisi prius moriatur. » Cur autem nobis incredibile videatur illam multitudinem corporum in aëre quodammodo seminari, atque ibi protinus immortaliter et incorruptibiliter reviviscere, cum credamus in seculo oculi futuram resurrectionem, et in membra (1) sine fine victura, tanta velocitate rediturum antiquissimorum cadaverum pulverem? Sed vellem de his polius audire doctores. Si ergo sanctos qui reperientur Christo veniente vivos, eique obviam rapiuntur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus exituros, et ad eadem mox immortaliter redituros; nullas in verbis Apostoli patiemur angustias, generaliter accipientes illud quod dictum est (1 Corinth. 15, 51): « Omnes » quidem resurgemus (scilicet tam boni quam mali), sed non omnes immutabimur, » scilicet in solemnitate resurrectionis. De hoc etiam Ambrosius (Ambrosiaster in 1 Thess. 4) ait: « In ipso raptu eorum qui vivi reperientur, mors erit et resurrectio, ubi anima quasi per soporem egressa de corpore, eidem in momento reddetur (2). » E contra vero scribens ad Marcellam Hieronymus testari videtur, dicens, quosdam in fine saeculi adveniente Christo non esse morituros, sed vivos repositos in immortalitatem repente mutandos. Horum autem quod verius sit, non est humani iudicii de finire.

Quomodo intelligitur Christus iudex vivorum et mortuorum.

Hic autem adiciendum est, dupliciter intelligi quod dicitur: Christus iudicaturus est vivos et mortuos. Aut enim vivi accipientur, et adventu ejus vivi reperientur, licet in raptu moriantur, et mortui qui ante decesserunt; vel vivi et mortui quidem accipiuntur iusti et iniusti.

Quomodo omnes incorrupti.

Cumque ex praedictis sane credi valeat omnes resur-cturos, credendum est etiam quod omnes resurgent incorrupti, non utique impassibiles, quia mortem patientur aeternam; sed sine diminutione membrorum omnia humani corporis habituri membra, nec tamen gloria ea spe (3) impassibilitatis iudicentur.

(1) *AI.* in memoria.
(2) *AI.* reddatur.
(3) *Forse* specie.

ea quae pertinent ad remunerationem, ad quam etiam resurrectio ordinatur, 43 dist., ibi: *Praeterea sciendum est, quod omnes animae (ut ait Augustinus) cum de hoc saeculo exierint, diversas habent receptiones.* Prima in duas: in prima determinat de resurrectione et circumstantiis ejus; in secunda de qualitate resurgentium, 44 dist., ibi: *Solent autem percontari, et quaerere, an in eadem aetate et statura corporis omnes resurrecturi sint.*

Prima in duas: in prima probat resurrectionem futuram esse; in secunda determinat quasdam resurrectionis circumstantias, ibi: *Causa enim resurrectionis mortuorum erit vox tubae.* Et circa hoc tria facit: primo determinat resurrectionis causam; secundo tempus, ibi: *Media autem nocte dicitur venturus;* tertio resurrectionis terminum, ibi: *Quaeri solet, utrum illi quos vivos inveniet Christus, nunquam omnino morituri sint etc.* Circa secundum duo facit: primo determinat resurrectionis tempus; secundo ex dictis movet quasdam dubitationem, ibi: *Hic quaeritur, utrum electis tunc adsit memoria praecedentium malorum.* Tertia etiam pars dividitur in duas: in prima determinat terminum resurrectionis a quo, scilicet a morte; secundo terminum ad quem, scilicet integritatem corporis, ibi: *Canque ex praedictis sane credi valeat omnes resur-cturos, credendum est etiam quod omnes resurgent incorrupti, non utique impassibiles.* Circa primum duo facit: primo inquiri, utrum omnes moriantur, ut a morte resurgere possint; secundo explanat quoddam quod circa determinata dubium esse posset, ibi: *His autem adiciendum est.*

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur quinque: 1.º de ipsa resurrectione; 2.º de causis ejus; 3.º de tempore; 4.º de termino a quo erit resurrectio, quia de termino ad quem in sequenti dicitur; 5.º de memoria et cognitione resurgentium.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum corporum resurrectio sit futura. — (4 cont. Genl., cap. 79, 80 et 81; et 1 Corinth. 15, lect. 7.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod corporum resurrectio non sit futura. Job 14, 12: *Homo, cum dormierit, non resurget, donec alteratur caelum.* Sed caelum nunquam alteretur: quia terra, de qua minus videtur, in aeternum stat, ut patet Eccl. 1. Ergo homo mortuus nunquam resurget.

2. Praeterea, Dominus Matth. 22, 32, probat resurrectionem per auctoritatem illam: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob: quia non est Deus mortuorum, sed viventium.* Sed constat quod quando illa verba dicebantur, Abraham, Isaac et Jacob non vivebant corpore, sed solum anima. Ergo resurrectio non erit corporum, sed solum animarum.

3. Praeterea, Apostolus, 1 Corinth. 15, videtur probare resurrectionem ex remuneratione laborum quos in hac vita sustinent sancti, qui si in hac vita tantum confidentes essent, miserabiliores essent omnibus hominibus. Sed sufficiens remuneratio omnium laborum hominis potest esse in anima tantum: non enim oportet quod instrumentum simul cum operante remuneretur: corpus enim animae instrumentum est; unde etiam in purgatorio ubi animae puniuntur pro his quae gesserunt in corpore, anima sine corpore punitur. Ergo non oportet ponere resurrectionem corporum, sed sufficit ponere resurrectionem animarum, quae est dum transferuntur de morte culpae et miseriae in vitam gratiae et gloriae.

4. Praeterea, ultimum rei est perfectissimum.

in re, quia per illud attingit finem suum. Sed perfectissimus status animae est ut sit a corpore se parata: quia in hoc statu conformior est Deo et Angelis, et magis pura, quasi separata ab omni extranea natura. Ergo separatio a corpore est ultimus status ejus; et ita ex hoc statu non redit ad corpus, sicut nec ex viro fit puer.

3. Praeterea, mors corporalis in poenam homini est inflata pro prima praevicatione, ut patet Genes. 2: sicut et mors spiritualis, quae est separatio animae a Deo, est inflata homini pro peccato mortali. Sed de morte spirituali nunquam redeunt ad vitam post sententiam damnationis acceptam. Ergo nec de morte corporali ad vitam corporalem erit regressus; et sic resurrectio non erit.

Sed contra est quod dicitur Job 19, 25: *Scio quod redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursum circumdabor pelle mea.* Ergo resurrectio erit etiam corporum.

Praeterea, donum Christi est majus quam peccatum Adae, ut patet Rom. 5. Sed mors per peccatum introducta est: quia si peccatum non fuisset, mors nulla esset. Ergo per donum Christi a morte reparabitur ad vitam.

Praeterea, membra debent esse corpori conformia. Sed caput nostrum vivit et in aeternum vivet in corpore et anima: quia *resurgens ex mortuis jam non moritur*, ut patet Rom. 6, 9. Ergo et homines, qui sunt ejus membra, vivent in corpore et anima; et sic oportet carnis resurrectionem esse.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod resurrectio non erit omnium generaliter. In Psalmo enim 1, 2, dicitur: *Non resurgent impij in iudicio.* Sed resurrectio non erit hominum nisi tempore iudicii universalis. Ergo impij nullo modo resurgent.

2. Praeterea, Daniel. 12, 2, dicitur: *Multi de his qui dormiunt in pulvere, erigebunt.* Sed haec locutio quoddam partitionem (1) importat. Ergo non omnes resurgent.

3. Praeterea, per resurrectionem homines conformantur Christo resurgenti; unde 1 Corinth. 15, concludit Apostolus, quod si Christus resurrexit, et nos resurgemus. Sed illi soli debent Christo resurgenti conformari qui ipsius imaginem portaverunt, quod est solum bonorum. Ergo ipsi soli resurgent.

4. Praeterea, poena non dimittitur nisi ablata culpa. Sed mors corporalis est poena originalis peccati. Ergo cum non omnibus (2) sit dimissum originale peccatum, non omnes resurgent.

5. Praeterea, sicut per gratiam Christi renascimur, ita per gratiam ejus resurgemus. Sed illi qui in maternis uteris moriuntur, nunquam poterunt renasci. Ergo nec resurgere poterunt; et sic non omnes resurgent.

Sed contra est quod dicitur Joan. 5, 28: *Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei; et qui audierint, vivent.* Ergo omnes mortui resurgent.

Praeterea, 1 Corinth. 15, 51, dicitur: *Omnes quidem resurgemus.*

(1) *AI.* participationem.
(2) *AI.* omne.

Praeterea, resurrectio ad hoc necessaria est, ut resurgentes recipiant pro meritis poenam vel praemium. Sed omnibus debetur poena vel praemium pro merito proprio, sicut adultis; vel alieno, sicut parvulis. Ergo omnes surdunt.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. I. Videtur quod resurrectio sit naturalis. Quia, sicut dicit Dama-cenus in 3 lib. (de Fide orthod., cap. 7), quod committere in omnibus respicitur, naturam caracterizat in his quae sub ipsa sunt atomis. Sed resurrectio in omnibus communitur invenitur. Ergo est naturalis.

2. Praeterea, Gregorius dicit (14 Moral., cap. 14): Qui resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc ex ratione tenere debuerant. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram, mundus in elementis suis imitatur? Et ponit exemplum de luce, quae quasi moriendo oculis subtrahitur, et rursus quasi resurgendo revocatur; et de arbutis, quae viriditatem amittunt, et rursus quasi resurgunt reparantur; et de semibus, quae putrescendo moriuntur, et rursus germinando quodammodo resurgunt; quod etiam exemplum Apostolus ponit I Corinth. 15. Sed nihil potest ex naturalibus operibus ratione cognosci nisi naturale. Ergo resurrectio erit naturalis.

3. Praeterea, illa quae sunt praeter naturam, non multo tempore manent, quia sunt quasi violenta. Sed vita quae per resurrectionem reparatur, in aeternum manebit. Ergo resurrectio erit naturalis.

4. Praeterea, illud ad quod tota naturae expectatio intendit, maxime videtur esse naturale. Sed resurrectio et glorificatio sanctorum est huiusmodi, ut patet Rom. 8. Ergo resurrectio erit naturalis.

5. Praeterea, resurrectio est motus quidam ad perpetuam conjunctionem animae et corporis. Sed motus est naturalis qui terminatur ad quietem naturalem, ut patet 3 Physic. (text. 60, et deinceps). Perpetua autem conjunctio animae et corporis erit naturalis: quia cum anima sit proprius motor corporis, habet sibi corpus proportionatum; et ita in perpetuum est naturaliter vivificabile ab ipsa, sicut ipsa in perpetuum vivit. Ergo resurrectio erit naturalis.

Sed contra, a privatione in habitum non fit regressus secundum naturam. Sed mors est privatio vitae. Ergo resurrectio, per quam est reditus de morte ad vitam, non est naturalis.

Praeterea, ea quae sunt unius speciei, unum habent determinatum modum originis; unde animalia quae generantur ex putrefactione et ex semine nunquam sunt unius speciei, ut dicitur a Commentatore in 8 Physic. (comm. 46). Sed naturalis motus quo homo oritur, est generatio ejus ex simili in specie; quod non erit in resurrectione: quare non est naturalis.

SOLUTIO I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod secundum diversas sententias de ultimo fine hominis diversificatae sunt sententiae ponentium vel negantium resurrectionem. Ultimus enim finis hominis quem omnes homines naturaliter desiderant, est beatitudo; quam quidam homini posse provenire in hac vita posuerunt; unde non cogebantur ponere aliam vitam post istam, in qua homo ultimam suam perfectionem consequeretur; et sic resurrectionem negabant. Sed hanc

opinionem satis probabiliter excludit varietas fortunae, et infirmitas humani corporis, scientiae et virtutis imperfectio et instabilitas, quibus omnibus beatitudinis perfectio impeditur, ut Augustinus prosequitur in fine de Civ. Dei. Et ideo alii posuerunt aliam vitam esse post hanc vitam, in quantum homo secundum animam tantum vivebat post mortem; et hanc vitam ponebant sufficere ad naturale desiderium implendum de beatitudine consequenda. Unde Porphyrius dicebat, ut Augustinus dicit in lib. de Civ. Dei (22, cap. 26), quod animae, ad hoc quod beata sit, omne corpus fugiendum est; unde tales resurrectionem non ponebant. Huiusmodi autem opinionis apud diversos diversa erant falsa fundamenta. Quidam enim haeretici posuerunt omnia corporalia esse a malo principio, spiritualia vero a bono; et secundum hoc oportebat quod anima summe perfecta non esset, nisi a corpore separata, per quod a suo principio distrahitur, cuius participatio ipsam beatam facit; et ideo omnes haereticorum sectae quae ponunt corporalia a diabolo esse creata vel formata, negant corporum resurrectionem. Huiusmodi autem fundamenti falsitas in secundi libri principio ostensa est. Quidam vero posuerunt totam hominis naturam in anima constare, ita ut anima corpore uteretur sicut instrumento, aut sicut nauta navi; unde secundum hanc opinionem sequitur quod sola anima beatificata naturali desiderio beatitudinis non frustraretur; et sic non oportet ponere resurrectionem. Sed hoc fundamentum sufficiens Philosophus in 2 de Anima (text. 7 et 24) destruit, ostendens animam corpori sicut formam materiae uniri. Et sic patet quod si in hac vita homo non potest esse beatus, necesse est resurrectionem ponere.

Ad primum ergo dicendum, quod caelum nunquam atteretur quantum ad substantiam, sed atteretur quantum ad effectum virtutis, per quam movet ad generationem et corruptionem inferiorum, ratione cuius dicit Apostolus I Corinth. 7, 31: *Praeterit figura huius mundi.*

Ad secundum dicendum, quod anima Abrahae non est, proprie loquendo, ipse Abraham, sed est pars ejus; et sic de aliis; unde vita animae Abrahae non sufficeret ad hoc quod Abraham sit vivens; vel quod Deus Abraham sit Deus viventis; sed exigitur vita totius conjuncti, scilicet animae et corporis; quae quidem vita quamvis non esset actu quando verba proponebantur, erat tamen in ordine utriusque partis ad resurrectionem. Unde Dominus per verba illa subtilissime et efficaciter probat resurrectionem.

Ad tertium dicendum, quod anima non comparatur ad corpus solum ut operans ad instrumentum quo operatur, sed etiam ut forma ad materiam; unde operatio est conjuncti, et non tantum animae, ut patet per Philosophum in 1 de Anima (text. com. 12, 14 et 16). Et quia operanti debetur operis merces, oportet quod ipse homo compositus ex anima et corpore operis sui mercedem accipiat. Venialia autem sicut dicuntur peccata quasi dispensantia ad peccandum, non quod simpliciter habeant et perfecte rationem peccati; ita poena quae eis redditur in purgatorio, non est simpliciter retributio, sed magis purgatio quaedam, quae seorsum fit in corpore per mortem et incinerationem, et in anima per purgatorium ignem.

Ad quartum dicendum, quod ceteris paribus

perfectior est status animae in corpore quam extra corpus, quia est pars totius compositi, et omnis pars integralis materialis est respectu totius; quamvis sit Deo conformior secundum quid. Tunc enim, simpliciter loquendo, est aliquid maxime Deo conforme quando habet quiddam suae naturae coditio requirit, quia tunc perfectionem divinam maxime imitatur; unde cor animalis magis est conforme Deo immobili quando movetur, quam quando quiescit, quia perfectio cordis est etiam moveri, et ejus quies est ejus destructio.

Ad quintum dicendum, quod mors corporalis introducta est per peccatum Adae, quod est morte Christi deletum; unde poena illa non manet in perpetuum. Sed peccatum mortale, quod mortem aeternam per impenitentiam inducit, ultra non expiabitur; et ideo mors illa aeterna erit.

Solutio II. Ad secundam questionem dicendum, quod ea quorum ratio sumitur ex natura speciei, oportet similiter inveniri in omnibus quae sunt speciei ejusdem. Talis autem est resurrectio; haec enim est ejus ratio, ut ex dictis patet, quod anima in perfectione ultima speciei humanae esse non potest a corpore separata; unde nulla anima in perpetuum remanebat a corpore separata; et ideo necesse est, sicut unum, ita omnes resurgere.

Ad primum ergo dicendum, quod Psalmista loquitur de spirituali resurrectione, qua impii non resurgunt in iudicio discussionis conscientiae, ut Glossa exponit. Vel loquitur de impiis qui sunt omnino infideles, qui non resurgent ut iudicentur, jam enim iudicati sunt.

Ad secundum dicendum, quod Augustinus (de Civ. Dei lib. 20, cap. 25), exponit, *multi*, id est omnes; et hic modus loquendi frequenter invenitur in sacra Scriptura. Vel perditio potest intelligi quantum ad pueros damnatos, qui quamvis resurgant, non proprie dicuntur vigilare, eum nec sensum poenae nec gloriae habituri sint; vigilia enim est solutio sensus.

Ad tertium dicendum, quod tam boni quam mali conformantur Christo, vivendo in hac vita, in his quae ad naturam speciei pertinent, non autem in his quae ad gratiam spectant; et ideo omnes ei conformabuntur in reparationem vitae naturalis, non autem in similitudine gloriae, sed soli boni.

Ad quartum dicendum, quod mortem quae est poena originalis peccati, illi qui in originali decedunt, exsolventur moriendo; unde non obstante culpa originali possunt a morte resurgere. Poena enim originalis peccati magis est mori quam morte defineri.

Ad quintum dicendum, quod renascimur per gratiam Christi nobis datam, sed resurgimus per gratiam Christi, qua factum est ut nostram naturam susceperet, quia ex hoc ei in naturalibus conformamur; unde illi qui in maternis uteris decedunt, quamvis renati non fuerint per susceptionem gratiae, tamen resurgunt propter conformitatem naturae ad ipsum, quam consecuti sunt ad perfectionem humanae speciei pertinentes.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod motus sive actio aliqua se habet ad naturam tripliciter. Est enim aliquid motus sive actio, cuius natura nec est principium nec terminus; et alius motus quandoque est a principio supra naturam, ut patet de glorificatione corporis, quandoque autem a principio alio quocumque, sicut patet de motu

violento lapidis sursum, qui terminatur ad quietem violentam. Est etiam aliquid motus cuius principium et terminus est natura, ut patet in motu lapidis deorsum. Est etiam aliquid motus cuius terminus est natura, sed non principium, sed quandoque aliquid supra naturam, sicut patet in illuminatione caeci; quia visus naturalis est, sed illuminationis principium est supra naturam; quandoque autem aliud, ut patet in acceleratione florum vel fructuum per artificium facta. Quod autem principium sit natura, et non terminus, esse non potest; quia principia naturalia sunt ad determinatos effectus definita, ultra quos se extendere non possunt. Operatio ergo vel motus primo modo se habens ad naturam nullo modo potest dici naturalis; sed vel est miraculosa, si sit a principio supra naturam; vel violenta, si sit ab alio quocumque principio. Operatio autem vel motus secundo modo se habens ad naturam, est simpliciter naturalis. Sed operatio quae tertio modo se habet ad naturam, non potest dici simpliciter naturalis, sed secundum quid; in quantum scilicet perducit ad id quod secundum naturam est; sed vel dicitur miraculosa, vel artificialis, vel violenta. Naturale enim proprie dicitur quod secundum naturam est; secundum naturam autem esse dicitur habens naturam, et quae consequuntur naturam, ut patet in 2 Physic. (text. 4 et 5). Unde motus, simpliciter loquendo, non potest dici naturalis, nisi ejus principium sit natura. Resurrectionis autem principium natura esse non potest, quamvis ad vitam naturae resurrectionis terminetur. Natura enim est principium motus in eo in quo est, vel activum, ut patet in motu gravium et levium, et in alterationibus naturalibus animalium; vel passivum, ut patet in generatione simplicium corporum. Passivum autem principium naturalis generationis est potentia passiva naturalis, quae semper habet aliquam potentiam activam sibi respondentem in natura, ut dicitur 9 Metaph. (text. 2). Nec differt, quantum ad hoc, sive respondeat passivo principio activum principium in natura respectu ultimae perfectionis, scilicet formae; sive respectu dispositionis quae est necessitas ad formam ultimam, sicut est in generatione hominis secundum positionem fidei; vel etiam de omnibus aliis secundum opinionem Platonis et Avicennae. Nullum autem activum principium resurrectionis est in natura neque respectu conjunctionis animae ad corpus, neque respectu dispositionis quae est necessitas ad talem conjunctionem; quia talis dispositio non potest a natura induci nisi determinato modo per viam generationis ex semine. Unde etsi ponatur esse aliqua potentia passiva ex parte corporis, seu etiam inclinatio quaecumque ad animae conjunctionem, non est talis quod sufficiat ad rationem motus naturalis; unde resurrectio, simpliciter loquendo, est miraculosa, non naturalis, nisi secundum quid, ut ex dictis patet.

Ad primum ergo dicendum, quod Damascenus loquitur de illis quae inveniuntur in omnibus individuis ex principiis naturae creatis; non enim si divina operatione omnes homines dealbarentur, vel in uno loco congregarentur, sicut tempore diluvii factum est, propter hoc albedo esset proprietatis naturalis hominis, vel esse in tali loco.

Ad secundum dicendum, quod ex rebus naturalibus non cognoscitur aliquid non naturale (1)

(1) *Al. ratione demonstrante non naturale.*

ratione demonstrante; sed ratione persuadente potest cognosci aliquid supra naturam; quia eorum quae supra naturam sunt, ea quae sunt in natura, aliquam similitudinem repraesentant; sicut unio corporis et animae repraesentat unionem spiritus ad Deum per gloriam fruitionis, ut Magister in 2, dist. 1, dixit; et simili modo exempla quae Apostolus et Gregorius inducunt, fidei resurrectionis persuasive adminiculantur.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de operatione illa quae determinatur ad id quod non est per naturam, sed naturae contrarium; hoc autem non est in resurrectione; et ideo non est ad propositum.

Ad quartum dicendum, quod tota operatio naturae est sub operatione divina, sicut operatio inferioris artis sub operatione superioris; unde sicut omnis operatio inferioris artis expectat aliquem finem ad quem non pervenitur nisi operatione artis superioris inducentis formam, vel utentis artificio facto; ita ad ultimum finem, ad quem tota naturae expectatio tendit, non potest perveniri operatione naturae; et propter hoc consecutio ejus non est naturalis.

Ad quintum dicendum, quod quamvis non possit esse motus naturalis qui terminatur ad quietem violentam, tamen potest esse motus non naturalis qui terminatur ad quietem naturalem, ut ex dictis patet.

ARTICULUS II.

Utrum Christi resurrectio sit causa nostrae resurrectionis. — (5 p., qu. 36, art. 1 et 2; et 1 ad Thess., cap. 4, lect. 2.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod Christi resurrectio non sit causa nostrae resurrectionis. Posita enim causa ponitur effectus. Sed posita resurrectione Christi non est secuta statim resurrectio aliorum mortuorum. Ergo resurrectio ejus non est causa nostrae resurrectionis.

2. Praeterea, effectus non potest esse nisi causa praecesserit. Sed resurrectio mortuorum esset, etiamsi Christus non resurrexisset; erat enim alius modus possibilis Deo ut homo liberaretur. Ergo resurrectio Christi non est causa nostrae resurrectionis.

3. Praeterea, idem est factivum unius in tota una specie. Sed resurrectio erit omnibus hominibus communis. Cum ergo resurrectio Christi non sit causa sui ipsius, non erit causa aliarum resurrectionum.

4. Praeterea, in effectu relinquitur aliquid de similitudine causae. Sed resurrectio, ad minus quorundam, scilicet malorum, non habet aliquid simile resurrectioni Christi. Ergo resurrectionis illorum non erit causa resurrectio Christi.

Sed contra, illud quod est primum in quolibet genere, est causa eorum quae sunt post, ut patet in 2 Metaph. (text. 4). Sed Christus ratione suae resurrectionis corporalis dicitur primitiae dormientium (1) 1 Cor., 5, et primogenitus mortuorum Apoc. 1. Ergo sua resurrectio est causa resurrectionis aliorum.

Praeterea resurrectio Christi magis convenit

(1) *Al. deest dormientium.*

cum nostra resurrectione corporali quam cum resurrectione spirituali, quae est per justificationem. Sed resurrectio Christi est causa justificationis nostrae, ut patet Rom. 4, 23: *Resurrexit propter justificationem nostram.* Ergo est causa nostrae resurrectionis corporalis.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod vox tubae non sit causa resurrectionis nostrae. Dicit enim Damascenus (lib. 4 de Fide orthodox., cap. 28): *Crede resurrectionem futuram divina voluntate, virtute et mun.* Ergo cum haec sint sufficiens causa resurrectionis, non oportet ponere causam ejus vocem tubae.

2. Praeterea, frustra vox emittit ad eum qui audire non potest. Sed mortui non habebunt auditum. Ergo non est conveniens quod vox aliqua formetur ad resuscitandum eos.

3. Praeterea, si vox aliqua sit causa resurrectionis, hoc non erit nisi per virtutem divinitus voci datam; unde super illud Psalm. 67, 34: *Dabit voci suae vocem virtutis*, dicit Glossa, *resuscitandi corpora.* Sed ex quo potentia data est, quamvis alicui miraculose detur, tamen aetius qui sequitur, est naturalis; sicut patet in caecis miraculose illuminatis, qui naturaliter vident. Ergo si vox aliqua esset causa resurrectionis, resurrectio esset naturalis; quod falsum est.

Sed contra est quod dicitur 1 Thessal. 4, 13: *Ipse Dominus . . . in tuba Dei descendet de caelo, et mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.*

Praeterea, Joan. 3, 25 et 28 dicitur: *Qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei; et qui audierint, vivent.* Haec autem vox dicitur tuba, ut in littera patet. Ergo etc.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod nullo modo ad resurrectionem Angeli operentur. Quia majoris virtutis est ostensiva resurrectio mortuorum quam generatio hominum. Sed quando homines generantur, anima non infunditur corpori mediantibus Angelis. Ergo nec resurrectio, quae est iterata conjunctio animae corpori, fiet ministerio Angelorum.

2. Praeterea, si ad aliquos Angelos hoc ministerium pertineat, maxime videtur pertinere ad Virtutes, quarum est miraculosa facere. Sed eis non ascribitur, sed Archangelis, ut in littera patet. Ergo resurrectio non fiet ministerio Angelorum.

Sed contra est quod dicitur 1 Thessal., 4, quod Dominus in voce Archangelis descendet de caelo, et mortui resurgent. Ergo resurrectio mortuorum ministerio angelico complebitur.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod Christus ratione humanae naturae dicitur Dei et hominum mediator, ut in 5 lib. dist. 19, qu. unic., art. 3, quaestione. 2 et 5 dictum est; unde divina dona a Deo in homines mediante Christi humanitate proveniunt. Sicut ergo (1) a morte spirituali liberari non possumus nisi per gratiae donum divinitus datum, ita nec a morte corporali nisi per resurrectionem divina virtute factam; et ideo sicut Christus primitias gratiae suscepit divinitus, et ejus gratia est causa nostrae

(1) *Al. deest ergo.*

gratiae; quia de plenitudine ejus nos omnes accepimus; gratiam pro gratia; Joan. 1, 16: ita in ipso inchoata est resurrectio, et resurrectio sua causa est nostrae resurrectionis: ut sic Christus, in quantum est Deus, sit prima causa nostrae resurrectionis quasi aequivoca; sed in quantum est Deus et homo resurgens, est causa proxima, et quasi univoca, nostrae resurrectionis. Causa autem univoca agens producit effectum in similitudine suae formae; unde non solum est causa efficiens, sed exemplaris, istius effectus. Hoc autem contingit dupliciter. Quandoque enim ipsa forma, per quam attenditur similitudo agentis ad effectum, est directe principium actionis quae producit ille effectus, sicut calor in igne calefaciente. Quandoque autem illius actionis quae effectus producit, non est principium primo et per se ipsa forma secundum quam attenditur similitudo, sed principia illius formae; sicut si homo albus generaret hominem album, ipsa albedo generantis non est principium generationis activae; et tamen albedo generantis dicitur causa albedinis generati, quia principia albedinis in generante sunt principia generativa facientia albedinem in generato; et per hunc modum resurrectio Christi est causa nostrae resurrectionis; quia illud quod facit resurrectionem Christi, qui est causa efficiens univoca nostrae resurrectionis, agit ad resurrectionem nostram, scilicet virtus Divinitatis ipsius Christi, quae sibi et Patri communis est; unde dicitur Roman. 8, 2: *Qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit mortalia corpora nostra.* Sed ipsa resurrectio Christi virtute Divinitatis adjunctae est causa quasi instrumentalis resurrectionis nostrae; operationes enim divinae agebantur mediante carne Christi quasi quodam organo, sicut ponit exemplum Damascenus in 5 lib. (de Fid. orthodox., cap. 13), de tactu corporali quo mundavit leprosum, Matth. 8.

Ad primum ergo dicendum, quod causa sufficiens statim producit effectum suum ad quem ordinatur immediate, non autem effectum (1) ad quem ordinatur mediante alio, quantumcumque sit sufficiens; sicut calor, quantumcumque sit intensus, non statim in primo instanti causat calorem, sed statim incipit movere ad calorem, quia calor est effectus ejus mediante motu. Resurrectio autem Christi dicitur causa nostrae resurrectionis, ut dictum est, non quia ipsa agat resurrectionem nostram, sed mediante principio suo, scilicet virtute divina, quae nostram resurrectionem facit ad similitudinem resurrectionis Christi. Virtus autem omnia operatur mediante voluntate, quae est propinquissima effectui; unde non oportet quod statim resurrectione Christi facta, nostra resurrectio sit secuta; sed tunc sequitur quando voluntas Dei ordinavit.

Ad secundum dicendum, quod virtus divina non alligatur causis aliquibus secundis, quin effectus illarum posset immediate, vel aliis causis mediantibus, producere; sicut posset generationem inferiorum corporum causare etiam motu caeli non existente; et tamen secundum ordinem quem in rebus statuit, motus caeli est causa generationis inferiorum corporum. Similiter etiam secundum ordinem quem rebus humanis divina providentia praefixit, resurrectio Christi est causa nostrae resurrectionis;

(1) *Al. non autem ad effectus. Nicolai: non sic autem effectum.*

S. Th. Opera omnia. V. 7.

potuit tamen alium ordinem praefigere; et tunc esset alia causa nostrae resurrectionis, qualem Deus ordinasset.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit quando omnia quae sunt in una specie, habent eundem ordinem ad causam primam illius effectus qui est inducendus in totam speciem. Sic autem non est in proposito: quia humanitas Christi propinquior est Divinitati, ejus virtus est prima causa resurrectionis, quam humanitas aliorum; unde resurrectio Christi causatur a Divinitate immediate; sed resurrectio aliorum mediante Christo homine resurgente.

Ad quartum dicendum, quod resurrectio omnium hominum habebit aliquid de similitudine resurrectionis Christi, quod scilicet pertinet (1) ad vitam naturae, secundum quam omnes Christo fuerunt conformes; et ideo omnes resurgunt in vitam immortalem. Sed in sanctis, qui fuerunt Christo conformes per gratiam, erit conformitas quantum ad ea quae sunt gloriae.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod causam effectui oportet aliquo modo conjungi: quia movens et motum, faciens et factum sunt simul, ut probatur in 7 Physic. (text. 10, 11, 12). Christus autem resurgens est causa univoca nostrae resurrectionis, ut supra dictum est; unde oportet quod in resurrectione corporum communi aliorum signo corporali dato Christus resurgens operetur: quod quidem signum, ut quidam dicunt, erit ad litteram vox Christi resurrectionem imperantis, sicut imperavit mari et cessavit tempestas, Matth. 3, 8. Quidam vero dicunt, quod hoc signum nihil aliud erit quam ipsa praesentatio evidens Filii Dei in mundo, de qua dicitur Matth. 24, 27: *Sicut fulgur quod venit ab oriente, et apparet in occidente, ita erit adventus Filii hominis.* Et innuntur auctoritati Gregorii, qui dicit (2) (lib. 59 Moral., cap. 52), quod tubam sonare nihil aliud est quam munda ut iudicem Filium demonstrare. Et secundum hoc ipsa apparitio Filii Dei vox ejus dicitur: quia ei apparenti obediunt tota natura ad corporum humanorum reparationem sicut imperanti; unde in jussu venire dicitur 1 Thessal. 4; et sic ejus apparitio in quantum habet vim cujusdam imperii, vox ejus dicitur; et haec vox quaecumque sit, quandoque dicitur clamor quasi praecoens ad iudicium citantis; quandoque autem dicitur sonus tubae, vel propter evidentiam, ut in littera dicitur, vel propter convenientiam ad usum tubae qui erat in veteri testamento: tuba enim congregabantur ad concilium, commovebantur ad praelium, et vocabantur ad festum. Resurgentes autem congregantur ad concilium iudicii, ad praelium quo orbis terrarum pugnabit contra insensatos, ad festum aeternae sollicitudinis.

Ad primum ergo dicendum, quod Damascenus in verbis illis circa materialem causam resurrectionis tria tangit: scilicet voluntatem divinam quae imperat, virtutem quae exequitur, et facilitatem exequendi, in hoc quod notum adunxit, ad similitudinem eorum quae in nobis sunt: illud enim valde

(1) *Nicolai: illud scilicet.*

(2) Sub his verbis expresse non occurrit, sed sic in Pastorali, part. 2, cap. 4, praecoens officium esse ut ante adventum iudicii, qui terribiliter sequitur, quasi tuba clamando gradiatur (Ex edit. P. Nicolai).